

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

ПАВЛЕНКО Олександр Степанович

УДК 497.2:497.11:497.115(327.82)

**ПОЗИЦІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВТОВАРИСТВА
ЩОДО САМОВИЗНАЧЕННЯ КОСОВА
(1990–2010-ті роки)**

07.00.02 – всесвітня історія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у відділі історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Мартинов Андрій Юрійович,
Інститут історії України НАН України,
відділ історії міжнародних відносин
і зовнішньої політики України,
провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Алексієвець Микола Миронович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
кафедра нової і новітньої історії
та методики викладання історії, завідувач;

кандидат історичних наук, доцент
Черевко Оксана Степанівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, кафедра
всесвітньої історії, доцент.

Захист відбудеться «28» березня 2018 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.04 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, ауд. 31).

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://tnpu.edu.ua> та у науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий «26» лютого 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. О. Федорів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження процесу самовизначення Косова і реакції на нього світового співтовариства обумовлюється як науковими імперативами, так і прикладною модальністю, яка стосується історії міжнародних відносин і проблем міжнародної безпеки. З науково-теоретичної точки зору, балканські конфлікти становлять інтерес як приклад невідповідності між діючими нормами міжнародного права. Визнання права націй на самовизначення і незалежність суперечить не менш легітимному праву багатонаціональних держав на суверенітет і територіальну цілісність. Сучасна історія міждержавних конфліктів на території колишньої Югославії дає багато фактичного матеріалу для теоретичного осмислення тенденцій еволюції європейської системи безпеки.

Не менш суттєвою є прикладна актуальність теми дисертаційного дослідження. 1 жовтня 2017 р. в іспанській провінції Каталонія проведено незаконний з точки зору іспанських політиків референдум із питання проголошення незалежності. Натомість 18 вересня 2014 р. британський уряд виграв референдум щодо недопущення проголошення незалежності Шотландії. В обох випадках проводилися прямі аналогії із подіями, які у лютому 2008 р. посприяли проголошенню незалежності Косова. Зазначені тенденції сучасної історії міжнародних відносин обумовлюють актуальність дослідження проблематики косовського конфлікту від його витоків – до сучасного стану.

Значна політична активність албанців Косова, їхнє прагнення до відокремлення від Сербії, фактично спровокували процес розвалу колишньої Югославії. Наслідком цього стала геополітична трансформація не тільки балканського регіону, а й усієї Європи. Ситуація ускладнювалася тим фактом, що дезінтеграція Югославії відбувалася всупереч розвитку процесу європейської інтеграції. Внаслідок цього Балкани перетворилися на епіцентр європейських протиріч і арену конкуренції за вплив великих держав. Це істотно ускладнило реалізацію зусиль міжнародних організацій, зокрема, ООН, ЄС, ОБСЄ, Ради Європи, НАТО, спрямованих на умиротворення сторін, що конфліктують.

Приклад спроб урегулювання косовського конфлікту цікавий з точки зору протиставлення різних стратегій миротворчої діяльності, а саме: стратегії «встановлення миру» за допомогою «гуманітарної інтервенції» та стратегії «підтримання миру» з елементами поваги до суверенітету та територіальної цілісності «проблемної» держави. Не менш важливим чинником, що ускладнює миротворчу діяльність, є невідповідність принципів міжнародного права, що передбачають, з одного боку, надання націям права на самовизначення, а з іншого, гарантують територіальну цілісність національних держав. Це протиріччя істотно загострилося в умовах глобалізації, коли «розмиваються» кордони й звужуються суверенні повноваження, особливо малих і середніх національних держав, до категорії яких належить Сербія.

Після розпаду Югославії територія Косова стала квінтесенцією названих проблем. Радикалізація сербсько-албанських протиріч, які накопичувалися століттями, обмежувала можливості відновлення повноцінної автономії Косова у складі Сербії. Спроба провідних країн НАТО представити косовський приклад як унікальну ситуацію, яка не може бути прикладом для сепаратистських рухів у інших регіонах, не отримала універсального визнання. Однак прецедент відторгнення частини території суверенної держави в результаті війни 1999 р. не тільки став символом кризи європейської системи безпеки, а й узагальненим прикладом для різних сепаратистських рухів у всьому світі. Цей аспект надав проблемі Косова глобального виміру. Косово стало символом суперечливої трансформації «постялтинської» системи міжнародних відносин. Отже, вивчення історичних, внутрішньополітичних, дипломатичних і міжнародних проблем самовизначення Косова має важливе теоретичне й практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими планами, проектами. Дисертаційне дослідження проводилося у рамках науково-дослідницької теми відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України «Україна в міжнародних відносинах: історичний досвід і трансформаційні процеси сучасності» (номер державної реєстрації 0117U000050).

Об'єктом дослідження є Балкани в умовах розпаду колишньої Югославії та міждержавних конфліктів у цьому регіоні, зокрема навколо самовизначення і міжнародного визнання Косова.

Предмет дослідження стосується реакції міжнародного співтовариства на факт самовизначення Косова та зовнішніх й внутрішніх чинників цього процесу, трансформації політики основних міжнародних організацій щодо косовського конфлікту й позиціонування Косова в Європі.

Хронологічні межі охоплюють період 1990–2010-х рр. З метою кращого розуміння складної передісторії конфлікту навколо Косова частково висвітлюються події, пов'язані із початком активної фази політичної боротьби косовських албанців за незалежність після скасування статусу автономії навесні 1981 р. Верхня хронологічна межа – 2017 р., коли кількість держав, що визнали незалежність Косова, перевищила сотню (а це понад половина держав-членів ООН), а проблеми сепаратизму регіонів (на прикладі Каталонії) стали викликом для ЄС.

Географічні рамки роботи охоплюють територію колишньої СФРЮ і, певною мірою, європейсько-атлантичний простір.

Метою дисертаційного дослідження є осмислення об'єктивних і суб'єктивних чинників розвитку процесу самовизначення Косова від зародження цієї ідеї – до її реалізації в сучасній системі міжнародних відносин.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких **наукових завдань**:

- проаналізувати історіографію і джерела проблеми становлення державності Косова та її вплив на сучасні міжнародні відносини, а також теоретико-методологічні засади дослідження;
- порівняти особливості миротворчої діяльності ООН і ОБСЄ в Косові на різних етапах еволюції цього конфлікту;
- схарактеризувати внутрішньополітичні аспекти еволюції державності Косова й причини обмеженого визнання цієї країни державами-членами ООН;
- осмислити розвиток політичних підходів США до проблеми визначення статусу Косова;
- розглянути зміни політики ЄС на різних етапах розвитку косовської проблеми;
- з'ясувати особливості підходів Сербії та інших балканських країн до вирішення проблеми Косова;
- дослідити політику України щодо Косова.

Методологічна база дисертаційної роботи ґрунтується на загальних принципах історизму, об'єктивності, діалектичними підходами до дослідження наукових проблем та комплексу методів історичного дослідження. Зокрема, використання проблемно-хронологічного та історико-компаративного методів дало можливість детально розглянути різні аспекти еволюції проблеми незалежності Косова, показати її вплив на подібні ситуації в інших регіонах. Застосування структурно-функціонального методу дало змогу проаналізувати причини недосконалості існуючих механізмів миротворчої діяльності щодо косовської ситуації. Поєднання конкретно-історичного аналізу й проблемно-узагальнювального підходу дало можливість системно розглянути процес становлення незалежної державності Косова в умовах глобалізації та суперечностей розвитку процесу європейської інтеграції і сучасної системи міжнародних відносин загалом.

Новизна наукових результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що *вперше*:

- уведено до наукового вжитку і систематизовано оригінальні документи державних органів Сербії, Косова, Югославії, а також документи органів влади США, Росії, ЄС, ООН, НАТО, ОБСЄ щодо проблеми статусу Косова;
- визначено та обґрунтовано етапи процесу самовизначення Косова і досліджено політичні, економічні та ідеологічні протиріччя його функціонування;
- проаналізовано еволюцію політики балканських країн щодо самовизначення Косова;
- висвітлено позицію України щодо косовського конфлікту, зокрема з урахуванням анексії РФ Криму.

Удосконалено:

- підходи до аналізу об'єктивних й суб'єктивних причин розпаду Югославії;
- знання про особливості миротворчої діяльності ООН і ОБСЄ в Косові.

Отримало подальший розвиток:

- висвітлення політики щодо косовського конфлікту п'яти адміністрацій президентів США;
- з'ясування причин безкомпромісної позиції Росії, Китаю, Індії, які виступають категорично проти визнання незалежності Косова;
- дослідження причин суперечливої політики ЄС у питанні визначення статусу Косова.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання в навчальному процесі при розгляді сучасної історії Балкан, Європи, історії миротворчої діяльності ООН та ОБСЄ. Основні висновки дисертації можуть бути адаптовані для підручників з історії міжнародних відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст., а також для розробки спеціальних курсів із миротворчої діяльності міжнародних організацій і з історії балканської політики ЄС, новітньої історії Сербії та Косова.

Апробація результатів наукового дослідження. Основні положення та матеріали дисертації представлені у доповідях на наукових конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат» (м. Київ, 16–17 березня 2017 р.); Міжнародна наукова конференція «Україна-Європа-Тернопілля» (м. Тернопіль, 19–20 травня 2017 р.); Міжнародна наукова конференція «Міжнародні відносини: історія, теорія та практика» (м. Суми, 26 жовтня 2017 р.).

Публікації. Основний зміст та результати дисертаційного дослідження викладено у 8 наукових статтях, з них 7 – опубліковані у фахових виданнях України (шість із яких входять до міжнародних наукометричних баз даних), 1 – матеріали конференції.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (283 позиції), додатку. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, основний текст – 178 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дисертації, вказано методи, які використовувалися, охарактеризовано хронологічні й географічні межі дисертації, визначено практичне значення наукового дослідження, апробацію його результатів, публікації та структуру тексту дисертації.

У **першому розділі «Історіографія, джерельна база і методологія дослідження»** проаналізовано історіографію, джерельну базу та методологічні основи дисертаційного дослідження. Аналіз історіографії проблеми самовизначення Косова і ставлення до цієї події світового співтовариства свідчить про значну, але недостатню увагу дослідників до неї. Зокрема, виокремлено вітчизняну історіографію цієї теми, сербську і російську історіографії балканських проблем, а також науковий доробок

найбільш показових праць, у яких висвітлюється позиція щодо Косова науковців із країн-членів НАТО.

Розглянуті, насамперед, наукові праці вітчизняних балканістів З. Баран, М. Каменецького, Ю. Качури, М. Кріля, О. Куцької, А. Лапшина, О. Маначинського, Н. Стрельчук, А. Шилової, О. Павлюченка, В. Ярового та їх внесок у дослідження проблеми.

У сербській історіографії домінують дві точки зору на причини косовської кризи. С. Чирковіч наголошує на глибоких історичних причинах проблеми самовизначення Косова. Натомість Н. Васич, П. Симіч захищають концепцію зовнішньої змови проти Сербії. Ця концепція обґрунтовується у роботах І. Антанасієвича, Л. Булатовича, В. Вука. Албанський дослідник із Приштинського університету А. Самарін звернув увагу на загальну тенденцію послаблення національного суверенітету в умовах розгортання процесу глобалізації. Загалом сербська історіографія косовської проблеми залишається емоційно залежною від політичних оцінок факту незалежності Косова і саме в цьому контексті розглядається вченими інших національно-історичних наукових шкіл.

Зважаючи на російські імперські інтереси, російська історіографія послідовно засуджує позицію країн євроатлантичної цивілізації щодо підтримки територіальної цілісності Сербії. Зокрема, провідні російські дослідники балканської проблематики Е. Гуськова, О. Барішев, В. Волков, П. Іскендеров, П. Кандель, С. Романенко, К. Нікіфоров, О. Пономарьова, А. Улунян ідентифікують російські інтереси на Балканах з підтримкою сербської позиції щодо косовського питання. Така позиція зумовлена інтерпретацією проблем територіальної цілісності Росії в контексті історичного досвіду розпаду Югославії.

Слід зазначити, що непропагандистські наукові праці західних учених розглядають історію балканських народів системно, із залученням широкого кола різноманітних джерел. У цьому зв'язку показовою є політична біографія Й. Броз Тіто, написана Р. Уестом. Звертають на себе увагу фундаментальні роботи німецьких істориків, присвячені історії Сербії та історії косовського конфлікту. Х. Зундхаузен, наприклад, комплексно досліджував вплив проблеми Косова на сербську історію. Монографія написана в академічному стилі на основі сербських і албанських архівних документів. Завдяки цьому автор займає помірковану позицію і не демонізує ні сербів, ні албанців, стверджуючи ідею об'єктивності конфлікту національних інтересів, що є особливістю не тільки національних історій балканських народів. Історію косовського конфлікту югославського й «постюгославського» періодів ґрунтовно дослідив Е. Ральфельдер. Хронологічно його монографія доведена до проголошення незалежності Косова, що розглядається автором як закономірний результат розпаду Югославії. Загалом, у сучасній західній історіографії відсутні однозначні апологетичні оцінки воєнної операції НАТО в Югославії 1999 р.

У роботі зазначається, що проблему визначення статусу Косова й державного будівництва відображено в документах різного походження.

Класифікацію основних джерел роботи можна здійснити таким чином: актові джерела (нормативно-правові документи); судово-адміністративні (суперечливі питання про статус Косова); епістолярні джерела; статистичні; мемуарна література.

У дисертації, зокрема, проаналізовано офіційні документи державних структур Союзної Республіки Югославії, почерпнуті переважно з електронних джерел. «Центр з вивчення сучасного балканської кризи» Інституту слов'янознавства РАН опублікував три томи документів з теми «Албанський фактор у розвитку кризи на території колишньої Югославії», що становлять значний інтерес для дослідження теми дисертації.

Документи президента Сербії, прем'єр-міністра Скупщини Сербії, використані в роботі, показали складність балансування між ностальгічними мотивами збереження контролю над Косово й імперативами європейської інтеграції. Суперечливість цього політичного курсу відображено в документах двох державних структур: Ministry for Kosovo and Metohija Government of the Republic of Serbia (Міністерство Косово і Метохії Уряду Республіки Сербія) і Center for Protection of Natural and Cultural Heritage of Kosovo and Metohija (Центр захисту природної і культурної спадщини Косова і Метохії).

Документи ООН, використані в дисертації, охоплюють доповіді Генерального секретаря ООН про Місію ООН у справах тимчасової адміністрації в Косові, резолюції Ради Безпеки ООН щодо Косова та інших актуальних питань міжнародних відносин досліджуваного періоду. Цінний корпус нормативних документів становлять документи ООН, зокрема розпорядження, видані Спеціальним представником Генерального секретаря ООН у Косові. У дисертації використані документи European Union Rule of Law Mission EULEX Kosovo (Місії Європейського Союзу з верховенства права в Косово) та European Commission Liaison Office to Kosovo (Представництва Європейської Комісії у Косові).

Документація ОБСЄ, а також документи органів влади США, Росії, ЄС, НАТО відображають суперечливість та еволюцію позиції різних держав світу щодо проблеми статусу Косова.

Косовські події, зокрема позиція провідних держав світу щодо розв'язання балканських проблем, знайшли відображення в мемуарах державних діячів – Т. Блера, Г. Шредера, Б. Клінтона, Дж. Буша (молодшого), колишнього російського прем'єр-міністра В. Черномірдіна, Є. Примакова, генерала Л. Івашова.

Отже, стан джерел з проблеми Косова та його міжнародного визнання, попри їхню суперечливість, дає можливість за умови їх комплексного й критичного використання, вирішити основні завдання дисертаційного дослідження.

Методологічні засади дисертації ґрунтуються на застосуванні джерелознавчого, міждисциплінарного і цивілізаційного підходів, які дозволили максимально повно вирішувати дослідницькі завдання.

Використані в роботі методи дослідження пов'язані із загальними

принципами наукового пізнання: історизму, системності, об'єктивності, діалектичними підходами до дослідження наукових проблем. Зокрема, процес формування позиції міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косова проаналізовано з урахуванням динаміки зміни співвідношення сил на Балканах та в Європі. Заради дотримання принципу наукової об'єктивності систематизовано та узагальнено різні позиції великих держав, міжнародних організацій з проблеми визнання або заперечення права Косова на самовизначення. Принципи діалектичного підходу сприяли з'ясуванню суперечливих тенденцій впливу ситуації навколо Косова появу нових викликів європейській системі безпеки.

Застосування проблемно-хронологічного та історико-компаративного методів дало можливість детально розглянути різні аспекти еволюції проблеми незалежності Косова, показати її вплив на подібні проблеми в інших регіонах. Застосування структурно-функціонального методу дало змогу проаналізувати причини недосконалості існуючих механізмів миротворчої діяльності щодо косовської ситуації. Поєднання конкретно-історичного аналізу й проблемно-узагальнювального підходу дало можливість системно розглянути процес становлення незалежної державності Косова в умовах глобалізації та суперечностей розвитку процесу європейської інтеграції.

У другому розділі «Історичні передумови самовизначення Косова» проаналізовано причини кризи югославської моделі федералізму як однієї із причин загострення ситуації в Косово.

У дисертації аргументовано доводиться, що криза югославського федералізму була стимульована дією складної системи чинників: історично різними долями народів, об'єднаних у складі СРФЮ, різними ментальними та релігійними цінностями цих народів, нерівномірністю соціально-економічного розвитку республік, міжнаціональними протиріччями. У роки «холодної війни» ситуація в СФРЮ була у динамічній рівновазі під впливом зацікавленості Сходу і Заходу зберігати в Європі нейтральні Балкани. Після перемоги Заходу в «холодній війні» й внаслідок розпаду СРСР, СФРЮ припинила виконувати цю роль. Наголошується, що проблема визначення статусу Косова, що виявилася біля витоків процесу розпаду Югославії й фактично проголошення його незалежності, не тільки формально завершила дезінтеграцію балканського регіонального простору, але й призвела до розпаду колишньої Югославії.

Висвітлюються причини посилення албанського національного руху в Косові та його радикалізація. Зокрема, зазначається, що в лютому – березні 1998 р. становище в регіоні загострилося. Почастішали сутички з розквартированими в Косові підрозділами югославської армії. У воєнні дії втягнуто цивільне населення. Президент Косова Ібрагім Рогова критикував радикалів з «Армії визволення Косова». У лютому 1999 р. в Рамбуйє відбулись міжнародні переговори щодо пошуку компромісу у питанні Косова, на яких державний секретар США Мадлен Олбрайт запропонувала тимчасово відновити автономію Косова всередині Югославії під захистом

НАТО. Теоретично пропонувалися такі варіанти вирішення цієї проблеми: 1) відновлення автономного статусу в складі Сербії, скасованого в 1989 р.; 2) у складі Сербії як особливого економічного та культурно-політичного регіону за зразком Гонконгу або Макао в Китаї; 3) у складі Албанії (варіант створення «Великої Албанії»); 4) напівсуверенний статус Косова під протекторатом НАТО і ЄС як кондомініуму; 5) «заморожений» статус невизнаної держави; 6) суверенний статус Косова як малої європейської держави; 7) надання Косову статусу підопічної території під управлінням Сербії й спостереженням Ради з Опіки ООН; 8) територіальний поділ Косова на сербську й албанську частини. Але сербський президент С. Мілошевич не погодився на надання албанцям Косова широкої автономії під міжнародним контролем.

Досліджуючи історико-політичний розвиток подій на Балканах, у дисертації наголошується, що якщо на першому етапі США передали ініціативу врегулювання балканських криз європейцям, то за адміністрації Б. Клінтона було прийнято рішення про безпосереднє силове втручання в Косові у форматі «гуманітарної інтервенції». Після проголошення незалежності Косова ситуація загострилася. США підтримали ініціативи ЄС щодо європеїзації Косова та врегулювання сербсько-косовських відносин. На етапі розпаду колишньої Югославії більшість балканських країн переживали за власні кордони та прагнули європейських перспектив. Зміни у політиці щодо визначення статусу Косова відбулися після Дейтонських мирних угод та створення «Армії визволення Косова». Війна 1999 р. стала символом краху зусиль ОБСЄ в Косові. Причому в існуючих параметрах діяльності цієї організації не було ніяких більш успішних альтернативних сценаріїв миротворчості ОБСЄ в Косові.

У третьому розділі «Балканська криза 1999 року та інтернаціоналізація косовського конфлікту» розглянуто причини і наслідки кризи 1999 року на Балканах.

Досліджено причини і наслідки військової операції 1999 р. щодо Югославії. Сербська армія не впоралася з албанським партизанським опором і збудованими ним комунікаційними зв'язками за межами Косова. Проблему статусу Косова Белград продовжував розглядати як питання внутрішнього суверенітету. У підсумку з Косова виведено югославські війська й введено війська НАТО. Розгром режиму С. Мілошевича дав можливість приступити до радикальної трансформації сербського суспільства і водночас, розпочати процес суверенного державотворення в Косові.

Після війни 1999 р. ініціатива в процесі міжнародного посередництва щодо врегулювання косовського конфлікту переходить до ООН. Однак діяльність цієї універсальної міжнародної організації була також обтяжена її статутними положеннями. У спробі подолати блокування рішень за допомогою права вето постійних членів Ради Безпеки, ООН при Генеральному секретареві К. Аннану визнає військово-політичне лідерство НАТО в Косові. Економічні проблеми Косова ООН намагається перекласти

на ЄС. Для ЄС Балкани залишаються одним із ключових регіонів, стабільність у якому є важливою для європейської безпеки.

Війна на території Косова створила додаткову загрозу територіальній цілісності Греції, Сербії, Македонії, Чорногорії. Визнання незалежності Косова залежало від політичного курсу балканських країн у форматі членства в ЄС і НАТО, або планів вступу до цих організацій. Водночас, у дисертації наголошується, що позиція балканських країн під час ударів НАТО по Сербії була неоднозначною. Зокрема, Греція зайняла особливу позицію, яка полягала у дипломатичному засудженні військового способу вирішення косовської кризи. Натомість Албанія і Болгарія повністю підтримали цю військову операцію та надали свою територію (Албанія) або повітряний простір (Болгарія) для її здійснення. Політичну підтримку запропонували Хорватія і Словенія. У свою чергу Боснія і Герцеговина зайняла вичікувальну позицію, розуміючи, що у разі самовизначення албанців Косова про свої права на самовизначення можуть заявити боснійські серби.

У роботі розглянуто еволюцію політики ООН і ОБСЄ щодо Косова із витоків міжнародного конфлікту на Балканах. Досліджуються, зокрема, дії ООН під час і після воєнної операції НАТО на території СРЮ, процес і наслідки прийняття резолюції Ради Безпеки ООН № 1244 щодо способу вирішення косовського конфлікту, яку підтримали усі балканські країни.

Зазначається, що у 2003–2005 рр. міжнародні організації сформулювали план дій, який мав дозволити почати обговорення статусу Косова. Були визначені, зокрема, так звані «Стандарти для Косова», які перегукувалися з копенгагенськими критеріями членства в ЄС і стосувалися функціонування демократичних інститутів, верховенства закону, свободи пересування, повернення біженців, забезпечення майнових прав, сербсько-албанського діалогу. Разом з тим, косовський конфлікт продемонстрував інституційну неспроможність провідних міжнародних організацій врегулювати суперечності між конфліктуючими сторонами власними зусиллями. Це обумовлювалось діаметральними геополітичними інтересами постійних членів Ради Безпеки ООН (США, Росії, Китаю, Великої Британії, Франції), проаналізованими в дисертації. У 2008 р., зокрема, лише дев'ять із п'ятнадцяти членів Ради Безпеки ООН визнали де-факто Косово незалежною державою.

Проаналізовано також розвиток подій навколо Косова впродовж 1999–2008 рр., тобто від часу введення міжнародних військових сил НАТО за участю Росії та України на територію Косова і до проголошення 17 лютого 2008 р. незалежності Косова. Особливу увагу приділено питанню міжнародного визнання цього факту.

У дисертації наголошується, що принципово важливою була позиція балканських країн щодо цього питання. Своєрідним маркером для цієї позиції стало питання ризиків виникнення «Великої Албанії». У такому разі серйозні територіальні претензії такої Албанії могли виникнути у Сербії, Чорногорії, Македонії, Греції. Натомість така гіпотетична перспектива не

лякала Хорватію і Словенію, які одними із перших серед балканських країн визнали незалежність Косова. Упродовж 2008–2011 рр. незалежність Косова визнали також Македонія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія. Цього не зробила Румунія, яка екстраполювала косовський конфлікт на молдовсько-придністровські протиріччя і не захотіла створювати додатковий дипломатичний прецедент не лише для Косова, а й для Придністров'я. Крім того, Греція також опинилась серед тих не багатьох країн ЄС і НАТО, які відмовились від визнання незалежності Косова. Така грецька позиція аргументувалась небажанням створювати прецедент для міжнародного визнання «Турецької республіки Північного Кіпру», яка досі визнається лише Туреччиною.

Загалом, на 1 серпня 2017 р. незалежність Косова визнали 114 держав із нинішніх 193 держав-членів ООН. Аби отримати хоч щось, сербські націоналісти пропонують північну частину Косова, заселену переважно етнічними сербами, передати Белграду. Натомість сербські анклавні на півдні Косова, за цим планом, мали отримати широку автономію. Численні сербські монастирі на території Косова в ідеалі мали б здобути автономний статус чернечого співтовариства на зразок Афону. Сербський уряд закликав Росію запобігти вступу Косова в Інтерпол. Албанці заперечили проти чергового варіанту плану етнічного поділу території Косова, який міг дестабілізувати Балкани. Натомість Сербії пропонувалось визнати існуючу реальність та нарешті заради успішної європейської інтеграції визнати незалежність Косова.

У четвертому розділі «**Питання самовизначення Косова в сучасній системі міжнародних відносин**» показано вплив цієї проблеми на складності функціонування постбіполярної системи міжнародних відносин і безпеки.

Проаналізовано, зокрема, особливості формування і реалізації курсу США щодо Косова і Сербії за часів президентства Дж. Буша (старшого), Б. Клінтона, Дж. Буша (молодшого), Б. Обама. Показано, що в кінцевому рахунку США обрали стратегію кондомініуму з ЄС на Балканах. Росія продовжує докладати зусиль, аби вести на Балканах «гібридну війну» проти європейських цінностей та євроатлантичної цивілізації. Відповіддю нової адміністрації Д. Трампа на ці тенденції стала спроба вибудувати за участю США та їхніх найближчих союзників у Східній Європі (Польща, країни Балтії, Хорватія, Чорногорія) ініціативи «Тримор'я» (Балтійське, Чорне, Адриатичне), покликаної сприяти стабілізації ситуації в Європі загалом, та на Балканах, зокрема.

Досліджено позицію Росії щодо самовизначення Косова. Значна увага, зокрема, приділена з'ясуванню причин категоричного невизнання Російською Федерацією незалежності Косова і активної підтримки позиції Сербії щодо цього питання. Зазначено, що російська політика щодо Косова фактично пережила два етапи. На першому – до 1996 р., були спроби зважати на позицію Заходу щодо способу розв'язання балканських проблем шляхом інтеграції країн регіону до ЄС. Але неприборкані процеси територіального

розпаду РФ спонукали Кремль до антизахідної риторики та дій, зокрема, й на Балканах. Цей курс найбільше асоціюється із президентом Росії В. Путіним. Його вплив на балканську політику РФ залишався визначальним навіть за нетривалого періоду президентства Д. Медведєва, на каденцію якого припадає міжнародна криза з проголошенням незалежності Косово та російською агресією проти Грузії.

Лише навесні 2017 р. новий уряд Сербії взяв рішучий курс на європейську інтеграцію. Якщо раніше офіційна влада Белграду стверджувала, що сербський народ пов'язаний міцною дружбою з Росією, то після російської агресії проти України 2014–2017 рр., а в 2016–2017 рр. під впливом безпосереднього втручання Москви у внутрішньополітичні події в Чорногорії, а також прагнення Кремля утримати свій вплив у Македонії, настрої у Сербії почали змінюватись. Зміцнюється переконання, що від орієнтації на Росію, яка через свою агресивну політику виявилася в цілковитій європейській ізоляції, слід відмовитися. Більшість сербів вважають себе європейцями, тому виступають за налагодження відносин із Косовом мирним шляхом, навіть якщо на реалізацію цієї політики знадобляться зусилля декількох поколінь, вони варті реалізації європейського вибору для Балкан.

Висвітлено суперечливу позицію ЄС щодо Косова та особливу позицію окремих держав-членів ЄС щодо його міжнародного визнання. Наголошується, що політика ЄС в Косові й на Балканах в цілому має досить суперечливий характер у своїх концептуальних основах. З одного боку, вона спрямована на просування європейських цінностей, адже ця держава надзвичайно важлива для закріплення геополітичних змін на Балканах. З іншого боку, шантаж Сербії визнанням Косова підривав ЄС зсередини, позаяк демонстрував протиріччя між обмеженням національного суверенітету в інтересах ефективності роботи наднаціональних структур влади та традиціями національних інтересів країн ЄС, які мають власні проблеми із сепаратистськими рухами. Ситуація навколо Косова, Сербії і Македонії приховує вагому проблему існування в Європі двох албанських держав – власне Албанії і Косова. Спроби створення «Великої Албанії» знову могли б підірвати хитку стабільність Балкан. Зрештою, Косово, як і Балкани в цілому, підтримуються кондомініумом США і ЄС.

Після 2014 р. створений механізм угод про асоціацію і стабілізацію з балканськими країнами, які поки що не входять до ЄС: Албанією, Боснією і Герцеговиною, Косовом, Сербією, Македонією, Чорногорією. Очікувана успішність реалізації цього проекту асоціації і стабілізації як «підготовчого класу» до повноцінної європейської інтеграції може розглядатись, як повноцінна європеїзація Балкан. Навіть після квітневих 2016 р. парламентських виборів, які підтвердили європейський курс Сербії, вагомою перешкодою на цьому шляху залишається розкол сербської політичної еліти, націоналістична частина якої продовжує орієнтуватись на Росію.

У роботі проаналізовано політику окремих держав Балкан щодо Косова. Зазначається, зокрема, що серйозною проблемою налагодження

міждержавних відносин Косова із сусідніми балканськими країнами є не тільки відсутність так би мовити «власної національної історії» Косова, а й відповідної міфології як основи для органічного виникнення державотворчої ідеї. Наявність двох албанських держав в Європі, як певний історичний парадокс, не заперечує можливості створення «Великої Албанії», хоча проти цього офіційно виступають великі держави та міжнародні організації – протектори Косова. Наголошується, що джерела міжнаціональних проблем Балкан пов'язані з прагненнями більшості політичних націй цього регіону вибудувати за рахунок сусідів «Велику Сербію», «Велику Албанію», «Велику Хорватію» або «Велику Болгарію» тощо. Але Балкани надто «мала» територія для успішної реалізації цих квазі-імперських проєктів.

Наприкінці 2015 р. Сербія формально розпочала офіційні переговори про вступ до ЄС, але цей переговорний процес є надто складним процедурно та не має часового ліміту, тому що системні проблеми адаптації Сербії до європейської інтеграції органічно доповнюються надто високою символічною ціною цього рішення, яким є вимушена домовленість про сербський компроміс із албанцями Косова. Натомість албанські власті Косова погодились на культурну автономію сербів у їхніх анклавних проживаннях на території Косова. Однак це рішення спровокувало кризу в парламенті Косова, де албанські націоналісти-радикали вдалися до силових спроб недопущення ратифікації відповідної домовленості. Лише безпосереднє втручання зовнішніх протекторів із ЄС і США дало можливість прийняти це доленосне для Косова, і скоріше за все для усього Балканського півострову, рішення.

У березні 2017 р. в Сараєво відбулась зустріч прем'єр-міністрів країн західних Балкан: Албанії, Боснії і Герцеговини, Македонії, Чорногорії, Сербії, Косова. Обговорювались проблеми збереження миру, стабільності й безпеки в регіоні. Без цього неможливо створити зону вільної торгівлі з ЄС та спільного балканського ринку до 2020 р. 11 червня 2017 р. на дострокових парламентських виборах у Косові перемогла коаліція колишніх польових командирів «Армії визволення Косова». Це означало, що Сербії, США, ЄС й далі буде непросто домовлятися із албанською політичною елітою Косова. За період 1999 – 2017 рр. Косово реально залучено до балканської регіональної системи міжнародних відносин. Внаслідок цього Сербія у регіоні залишилась у меншості в своїх спробах продовжити «дипломатичний бойкот» Косова. Завдяки такому стану справ Косово могло дозволити собі відмовити Сербії у «компромісних» варіантах врегулювання (поділ на сербські та албанські анклави). Більшість представників албанської політичної еліти Косова переконана, що просуваючись до ЄС, Сербія неодмінно визнає незалежність Косова.

У дисертації проаналізовано також позицію України щодо самовизначення Косова та його визнання. Наголошується, що Україна у своїй політиці щодо подій на Балканах враховує загрози своїй територіальній цілісності та вважає будь-яку силову зміну державних кордонів викликом своїй і загальноєвропейській безпеці. Упродовж 1999–2011 рр. наша країна

активно брала участь у миротворчій операції на території Косова. Втім, Україна не визнає незалежності Косова і ця позиція зміцнилася через анексію Росією Криму і розгортання нею війни на сході України, і звинувачує Сербію у надмірній проросійській політиці. Показово, що орієнтовані на тісні зв'язки з російським імперіалізмом сербські націоналістичні політики фактично своїми діями підтримали дії Кремля в Україні. Промовистим є й той факт, що упродовж відбіркового циклу до Чемпіонату світу 2018 р. Україна провела два футбольні матчі проти збірної Косова на нейтральних футбольних полях.

У **висновках** підведено підсумки дисертаційного дослідження, зроблено певні узагальнення, що мають науково-теоретичне та практичне значення.

1. В українській, а також певною мірою в зарубіжній, історичній науці досі були відсутні спеціальні дослідження, присвячені проблемі самовизначення Косова і позиції міжнародного співтовариства щодо цього. Наявна джерельна база є достатньо репрезентативною й різноманітною, аби дати можливість дослідити поставлену проблему. Залучені та проаналізовані джерела, використання досягнень вітчизняної та зарубіжної історіографії дали можливість комплексно, системно та структурно дослідити зазначені проблеми.

2. Проаналізовані процеси кризи моделі югославського федералізму в умовах завершення «холодної війни» в Європі стали віддзеркаленням трансформації європейської системи міжнародних відносин. Посилення албанського національного руху в Косові відбувалось у контексті відродження національної ідентичності інших народів колишньої Югославії. Розпад Югославії сприяв дестабілізації становища на Балканах. Югославія була важливим ідеологічним і політичним елементом міжнародного порядку часів «холодної війни». Після її завершення зникла об'єктивна потреба в продовженні існування без змін такої моделі багатонаціональної державності. Але для багатьох великих держав Балкани залишаються елементом суперечностей за сфери впливу. Крім того, радикальний націоналізм балканських народів здатен знову ставити під загрозу європейський мир і міждержавні кордони у цьому регіоні в процесі війн за югославський спадок. Визначення статусу Косова, що виявилось біля витоків процесу розпаду Югославії, й фактично проголошення незалежності Косова не тільки формально завершило дезінтеграцію балканського регіонального простору, але й зробило розпад колишньої Югославії незворотним.

3. Прослідковано еволюцію позиції п'ятих адміністрацій президентів США щодо проблеми Косова. На першому етапі США передали ініціативу врегулювання балканських криз європейцям. За адміністрації Б. Клінтона прийнято рішення про безпосереднє силове втручання в Косові у форматі «гуманітарної інтервенції». Після проголошення незалежності Косова ситуація загострилася. США підтримують ініціативи ЄС щодо європеїзації Косова та врегулювання сербсько-косовських відносин. На етапі розпаду колишньої Югославії більшість балканських країн переживали за власні кордони та прагнули європейських перспектив. Зміни у політиці щодо

визначення статусу Косова сталися після Дейтонських мирних угод та створення «Армії визволення Косова». Війна 1999 р. стала символом краху зусиль ОБСЄ в Косові. Причому в існуючих параметрах діяльності цієї організації не було ніяких більш успішних альтернативних сценаріїв миротворчості ОБСЄ в Косові.

4. Порівняно особливості миротворчої діяльності ООН і ОБСЄ на різних етапах розвитку конфлікту навколо Косова. Після війни 1999 р. ініціатива в процесі міжнародного посередництва щодо врегулювання косовського конфлікту переходить до ООН. Однак діяльність цієї універсальної міжнародної організації була також обтяжена її статутними положеннями. У спробі подолати блокування рішень за допомогою права вето постійних членів Ради Безпеки, ООН при Генеральному секретареві К. Аннану визнає військово-політичне лідерство НАТО в Косові. Економічні проблеми Косова ООН намагається перекласти на ЄС. Для нього Балкани залишаються одним із ключових регіонів, стабільність у якому є важливою для європейської безпеки. Війна на території Косова створила додаткову загрозу територіальній цілісності Греції, Сербії, Македонії, Чорногорії. Визнання незалежності Косова залежало від політичного курсу балканських країн у форматі членства в ЄС й НАТО, або планів вступу до цих організацій.

5. Охарактеризовано особливості взаємозв'язку внутрішньополітичного розвитку косовського суспільства та впливу цих процесів на проблеми міжнародного визнання самовизначення Косова. У політичній системі Косова до виборів 2017 р. домінувала надмірна багатопартійність. Це не сприяло раціональному осмисленню наявних альтернатив, щоб виборець міг ухвалити свідоме й корисне рішення. Незавершене міжнародне визнання, внутрішні економічні проблеми залишають Косово у стані перманентного державотворення. Безпека – це одна із головних свобод, які держава повинна гарантувати усім своїм громадянам. Нездатність держави впоратися з цим завданням іде на шкоду солідарності громадян, а відтак руйнує легітимність інститутів самої держави. Таку загрозу створює албанська організована злочинність. Вона провокує тенденцію до авторитарності та корупційних зв'язків у косовській політиці. Корупція підриває демократичні інститути та ідентифікацію громадськості з політичною системою. Вона є однією із причин недорозвитку, нерівності й інституційної неспроможності. Відсутність громадської довіри до політичної системи породжує кризові стани різного роду. Соціальна нерівність і розчарування кар'єрними політиками заохочує населення Косова до підтримки політиків, які заявляють про свою надпартійність (коаліція польових командирів на виборах 2017 р.) та позиціонують себе як рятівники вітчизни, які мають намір правити заради добра народу.

6. Доведено, що уникнути балканізації Європи можливо лише шляхом європеїзації Балкан. Вона неможлива без вступу країн регіону до ЄС і НАТО. Осередки обопільної ненависті рідко згасають остаточно. Припинення конфлікту залежить від ступеня виснаженості його учасників, втому від війни, а також від зміни пріоритетів суб'єктів інтернаціоналізації конфлікту,

тобто великих держав, які можуть змінити ієрархію своїх інтересів у регіоні та сприяти прямим переговорам між суб'єктами конфлікту. Гібридна війна триває доти, доки відтворюються соціально-політичні умови, які зробили її можливою.

7. Досліджено особливості політики України щодо проблеми самовизначення Косова. Наголошено, зокрема, що Україна не визнала незалежність Косова, враховуючи загрози своїй територіальній цілісності та вважаючи будь-яку силову зміну державних кордонів викликом своїй і загальноєвропейській безпеці. На жаль, російська агресія проти України, яка розпочалася у лютому 2014 р., розмежувала новітню історію європейської системи безпеки на період до цієї агресії та після неї і ще більше актуалізувала проблему Косова у міжнародних відносинах.

Отже, проведені дослідження сприяло комплексному висвітленню процесу еволюції позиції міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косова. Зазначена проблема залишається джерелом міждержавної напруги. Існуючі протиріччя між постійними членами РБ ООН, недосконалість нормативно-правової бази діяльності міжнародних організацій, а також внутрішні протиріччя між балканськими країнами перешкоджають дипломатичним зусиллям, спрямованим на стабілізацію демократичного режиму в Косовому та його європейській й євроатлантичній інтеграції, без чого неможливе остаточне визнання легітимності складного процесу самовизначення Косова.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Павленко О. Косовська криза 1999 р. та її вплив на сучасні міжнародні відносини // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І.С. Зуляка. Тернопіль, 2016. Вип. 1. Ч. 2. С. 132–136.
2. Павленко О. Політика США щодо проблеми визначення статусу Косово (1990–2015 роки) // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Вип. 17. Тернопіль, 2016. С. 127–133.
3. Павленко О. Політика балканських країн щодо визначення статусу Косово (1990–2016 рр.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 25: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С. В. Віднянський. Київ, 2016. С. 295–306.
4. Павленко О. Політика Російської Федерації щодо проблеми Косово (1991–2015 рр.) // Емінак: науковий щоквартальник. 2016. № 1(13) (січень-березень). Т. 1. С. 105–112.
5. Павленко О. Проблема статусу Косово в політиці Європейського Союзу (1998–2016 рр.) // Східноєвропейський історичний вісник [гол. ред. В. Ільницький]. 2017. Вип. 3. С. 107–113.

6. Павленко О. Проблема міжнародного статусу Косова в контексті окупації Криму // Зовнішні справи. 2017. № 4. С. 6–11.
7. Павленко О. Розвиток внутрішньополітичних процесів у Косово (1999–2017 рр.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 26: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С. В. Віднянський. Київ, 2017. С. 325–343.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Павленко О. Діяльність українсько-польського миротворчого батальйону у складі місії КФОР у Косово (1999–2008 рр.) // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат» (16–17 березня 2017 р.). Київ-Слупськ, 2017. С. 79–81.

АНОТАЦІЯ

Павленко О. С. Позиція міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косова (1990–2010-ті рр.). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2018.

У дисертації висвітлено процес зміни позиції міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косова. Показано, що історичні причини проголошення незалежності Косова стосуються системи протиріч, які сприяли руйнації федералізму Югославії. Встановлено, що формування політики світового співтовариства щодо Косова обумовлювалось під впливом балканської політики провідних країн Західної Європи, а з 1993 р. – ЄС, США, Росії, сусідніх із Косовим балканських країн. Доведено, що політика ЄС щодо Косова є результатом складних компромісів між країнами-членами. Проведено компаративний аналіз політики адміністрацій президентів США Дж. Буша (старшого), Б. Клінтона, Дж. Буша (молодшого), Б. Обама щодо позиціонування Косова у міжнародному співтоваристві. Висвітлено особливості політики міжнародних організацій щодо самовизначення Косова. Досліджено особливості російської «гібридної» політики на Балканах. Проаналізовано політику України щодо косовської проблеми.

Ключові слова: Косово, Югославія, Балкани, право націй на самовизначення, територіальна інтеграція, міжнародний тероризм, НАТО, ЄС, Росія, Сербія, США, ОБСЄ, ООН, Україна.

АННОТАЦИЯ

Павленко А. С. Позиция международного сообщества относительно самоопределения Косово (1990–2010-е годы). Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02 – всемирная история. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2018.

В диссертации рассмотрен процесс изменения позиции международного сообщества по вопросу самоопределения Косова. Показано, что исторические причины провозглашения независимости Косова связаны с системными противоречиями, которые разрушали федерализм Югославии. Всесторонне рассмотрен процесс формирования политики международного сообщества относительно Косова, что обуславливалось влиянием балканской политики ведущих государств Западной Европы, а с 1993 г. – ЕС, США, России, соседних с Косовым балканских стран. Доказано, что политика ЕС относительно Косова является результатом сложных компромиссов между странами-членами. Проведен компаративный анализ политики администраций США Дж. Буша (старшего), Б. Клинтона, Дж. Буша (младшего), Б. Обамы относительно позиционирования Косова в международном сообществе. Рассмотрены особенности политики международных организаций по поводу самоопределения Косова. Исследованы особенности российской «гибридной» политики на Балканах. Проанализировано политику Украины относительно косовской проблемы.

Ключевые слова: Косово, Югославия, Балканы, право наций на самоопределение, территориальная интеграция, международный терроризм, НАТО, ЕС, Россия, Сербия, США, ОБСЕ, ООН, Украина.

SUMMARY

Pavlenko O. S. The international community opinion on self-determination of Kosovo (1990–2010th). – Qualifying scientific work as a manuscript.

A thesis on the degree of Candidate of Historical Science in specialty 07.00.02 – World History. – Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, 2018.

The collapse of Yugoslavia affected the destabilization of the situation in the Balkans. Yugoslavia was an important ideological and political element of the international order at the time of the cold war. When it was over, the objective need to prolog the existence of multinational statehood model has disappeared. But for many great countries, the Balkans remains an element of turf war. The status of Kosovo determination was at the root of Yugoslavia partition process, and in fact, the declaration of Kosovo independence not only formally the collapse the collapse

of the Balkan regional structure, but also made the dissolution of the former Yugoslavia irreversible. The United States supported the EU initiatives on Kosovo's Europeanization and on regularization of Serbian-Kosovo relation. At the stage of the former Yugoslavia dissolution, most of the Balkan countries were concerned about their own borders and European prospects. The changes in status of Kosovo determination policy occurred after the Dayton Peace Accords and the creation of the «Kosovo Liberation Army». The war of 1999 became a symbol of the OSCE efforts failure in Kosovo. Moreover, in the existing parameters of this organisation activities there were no more successful alternative peacekeeping scenarios of the OSCE in Kosovo. The European Union tried to lay the economic problems of Kosovo on the European Union. For the UN, the Balkans remained one of the key regions, on which the European security dependent. The war in Kosovo became a source of an additional threat to the territorial integrity of Greece, Serbia, Macedonia and Montenegro. Recognition of Kosovo's independence depended on the political course of the Balkan countries in the format of membership in the European Union and NATO, or on their plans for joining these organizations.

Security is one of the fundamental freedoms that the state should guarantee to all its citizens. The inability of the state to cope with this task is harmful to the solidarity of citizens, and thus destroys the legitimacy of the institutions of the state itself. This threat is caused by Albanian organized crime. It provokes a tendency towards authoritarianism and corruption in Kosovo's politics. The corruption undermines the prestige of democratic institutions and corruption in Kosovo's politics. The corruption undermines the prestige of democratic institutions and the identification of the community with the political system. It is one of the causes of underdevelopment, inequality and institutional failure. The lack of public trust in the political system generates crisis situations of all kinds. Social inequality and disappointment with career politicians encourage the population of Kosovo to support the politicians who claim their non-partisanship (e.g. the coalition of field commanders in the 2017 election) and position themselves as saviours of the homeland who intend to rule for the good of the people.

Ukraine takes into account the threats to its territorial integrity and considers any power change of state borders a challenge both to its own and European security. Unfortunately, the Russian aggression against Ukraine, which began in February 2014, has demarcated the latest history of the European security system into two periods – before and after this aggression. Significantly, that the Serbian nationalist politicians targeting at close ties with Russian imperialism, actually supported the actions of the Kremlin in Ukraine. Russia has much more power and territory than Serbia. But that's just an analogy, not comparison. Kosovo declared its independence in February 2008 when it was not under Serbia's control, but under the protection of the United Nations. Unlike the law of the United Nations Member states, that refuse to cede any region, even an autonomous one, the international law does not support, but also does not hinder the declaration of independence. Judges of the International Court of Justice in 2010 believed that

what is not explicitly prohibited by law is permitted. Practice in such cases follows the degree of international recognition of the new state. In 2008, nine out of fifteen members of the UN Security Council de facto recognized Kosovo as an independent state.

Key words: Kosovo, Yugoslavia, the Balkans, the right of nations of self-determination, territorial integrity, international terrorism, NATO, the European Union, Russia, Serbia, USA, OSCE, UN, Ukraine.